

ΚΑΠΟΤΕ.... ΣΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑ– Το Μηχανοστάσιο

Ποιος δε θυμάται εκείνο το επιβλητικό κτίριο! Τι ήταν όμως για τους νεότερους το «Μηχανοστάσιο» και τι απέγινε;

Η ιστορία της παραγωγής βωξίτη στη Φωκίδα πρωτοξεκίνησε από το χωριό μας και ειδικότερα από τις στοές με την ονομασία «Ένα» πάνω από την Παλιοτάρατσα, «Δύο» ψηλά στο βουνό (λεγόταν η περιοχή και «κόκκινες γαλαρίες») και «Τρία», ένας χώρος επιφανειακής εκσκαφής λίγο ψηλότερα πριν φτάσουμε στον Αη-Βασίλη. Το μετάλλευμα από τις στοές μεταφερόταν με βαγονέτα στο ερειπωμένο σήμερα κτίριο στην είσοδο του χωριού με τα δύο «βίντσια» που κόβουν κάθετα τη βουνοπλαγιά, τα οποία λειτουργούσαν με την τεχνική της τροχαλίας. Σε κάθε βίντσι υπήρχαν δύο σιδερένιες ράγες στις οποίες κινούνταν πάντα δύο συνδεδεμένα μεταξύ τους βαγόνια, ένα γεμάτο κι ένα άδειο. Το βαγόνι γέμιζε στο χώρο των στοών και αφηνόταν να κυλήσει στις ράγες, που λόγω του βάρους του τραβούσε προς τα πάνω το άλλο που βρισκόταν άδειο στη βάση εκφόρτωσης.

Παρόλη τη δυσκολία που υπήρχε, η εξόρυξη γινόταν υπόγεια και όποιος επισκεφτεί το «Δύο» θα διαπιστώσει το ιδιαίτερο τοπίο που έχει δημιουργηθεί, με την ανοιχτή πληγή του χώρου να προκαλεί πραγματικά για αξιοποίηση. Σε πολλά σημεία θα παρατηρήσει κανείς καρφωμένους λοστούς πάνω στους βράχους, δείγματα απέλπιδων προσπαθειών μιας πρωτογενούς εξορυκτικής διαδικασίας. Ο αέρας – το μέσο - για να δουλέψουν αυτοί οι λοστοί (ανάλογα με τα σημερινά κομπρεσέρ) μεταφερόταν με σιδερένιους σωλήνες από το Μηχανοστάσιο, το χώρο παραγωγής ατμού. Αυτόν τροφοδοτούσε η μέχρι σήμερα σωζόμενη δεξαμενή (η «Στέρνα») που βρίσκεται λίγο ψηλότερα, με το νερό να διοχετεύεται εκεί μέσω της βαρύτητας. Το Μηχανοστάσιο ήταν μια ισόγεια αλλά αρκετά ψηλή πέτρινη κατασκευή που βρισκόταν στη θέση του

σημερινού παρκινγκ του καφενείου. Όμως ως τέτοιο νοείται ολόκληρο το κτίριο στο οποίο είχε ενταχθεί.

Κολλημένο πλάι του βρισκόταν ένα ιδιαίτερα επιβλητικό διώροφο κτίριο που φωτογραφικά έχει διασωθεί μόνο η πίσω του πλευρά, χάρη στην ιδιαίτερη ευαισθησία του Δημήτρη Πολυζωΐδη από την Αυστραλία, όταν επισκέφτηκε το 1981 το χωριό μας. Το κτίριο αυτό λειτουργούσε ως γραφεία της μεταλλευτικής εταιρίας Ηλιοπούλου και ως ξενώνας για το προσωπικό από άλλες περιοχές. Το Μηχανοστάσιο κατεδαφίστηκε πριν λίγα χρόνια (περίπου το 1990) για να κατασκευαστεί το σημερινό κοινοτικό κατάστημα, καθότι επί σειρά ετών ήταν εγκαταλειμμένο και το χρησιμοποιούσαν για στάβλους και αποθήκες. Ο παπα-Θανάσης για χρόνια είχε εκεί τη μεγαλόσωμη γουρούνα του και ο Χαλκιοκώστας το μαντρί του με τα περίφημα τραγιά. Τίποτε κατά τα τελευταία χρόνια δε θύμιζε την παλιά αίγλη του, αντίθετα αποτελούσε ένα βρωμερό σκιάχτρο στο κέντρο του χωριού.

Κατά πολλούς το Μηχανοστάσιο καταστράφηκε από τους Γερμανούς. Ο πατέρας όμως του νονού μου, ο γερο-Παναναγιώτης (ο Τάτης), που μου είχε διηγηθεί όλη την ιστορία του, απέδιδε την καταστροφή του από τους αντάρτες, για να μη μας παίρνουν το πλούσιο μετάλλευμα οι Γερμανοί. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Θεμ. Κόντος στο βιβλίο του για το χωριό μας. Τι λόγο θα είχαν άλλωστε οι κατακτητές να χάσουν το πολύτιμο μέταλλο για τις στρατιωτικές τους κατασκευές. Κατά τους ειδικούς, έχουμε τον καλύτερης ποιότητας βωξίτη στον κόσμο!

Μέχρι πριν λίγα χρόνια έβρισκε κανείς συχνά απομεινάρια εκείνων των εγκαταστάσεων του Μηχανοστασίου. Τα βαγονέτα χρησιμοποιούνταν κυρίως στις οικοδομές ως ασβεστόλακοι και οι σιδηροτροχιές για τη στήριξη των κληματαριών. Πρόσφατα ανακάλυψα μία ακόμη χρήση τους: να αντικαθιστούν το σιδηρούν οπλισμό σε μπετοκολόνες και ομολογουμένως είχαν συμπεριφερθεί πολύ καλύτερα από τον οικοδομικό χάλυβα. Τελικά οι απλοί αγράμματοι αγρότες και κτηνοτρόφοι εκείνου του καιρού «μας έχουν βάλει τα γυαλιά» σε όλα (τεχνική, αισθητική, ευρεσιτεχνία...)!

Μια προσπάθεια – μέσα από περιγραφές - αποτύπωσης αυτού του ιδιαίτερου κτιρίου έκανα κατά την περίοδο της διπλωματικής μου εργασίας, χωρίς να είμαι απόλυτα βέβαιος για την ακριβή του απεικόνιση. Το αστείρευτο πάθος μου για την Κάνιανη με έκανε τον αλαφροϊσκιωτο να θελήσω να την μπάσω και στο Πολυτεχνείο και πλήρωσα ακριβά αυτή τη ματαιοδοξία μου χάνοντας οριακά το πολυπόθητο «Λίαν Καλώς». Χαλάλι της.

Καθότι στο χωριό μας (και σε κάθε χωριό) τα καλά λόγια περισσεύουν, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που κατηγορήσαν τον τότε πρόεδρο για την κατεδάφιση του. Πολύ όψιμα άρχισαν να τρέχουν τα κροκοδείλια δάκρυα για την απώλεια ενός αξιόλογου ιστορικού κτιρίου και σημαντικού μνημείου αρχιτεκτονικής, του οποίου η διατήρηση εκ των υστέρων μόνο κρίθηκε επιβεβλημένη. Όμως, ποιος δε θυμάται τη μανία κυριολεκτικά των συγχωριανών μας κατά την ημέρα της κατεδάφισης κι αμέσως μετά, να μαζεύουν όσα περισσότερα αγκωνάρια μπορούσαν - ως υλικά μελλοντικών οικοδομικών εργασιών - και τα οικοδομικά καροτσάκια να πηγαίνουν και να έρχονται;

Το Μηχανοστάσιο φιλοξένησε κατά την περίοδο της ιταλογερμανικής κατοχής αρκετούς κατοίκους της τότε Πάνω Κάνιανης που πολλά σπίτια είχαν καεί από τους Γερμανούς και κάποιους κατά την περίοδο του εμφυλίου, που προσπάθησαν να βρουν εκεί καταφύγιο. Στο χώρο που λειτουργούσε ως γραφεία της εταιρίας είχε εγκατασταθεί και η «Μανώλαινα» (η Αγγελική Δισκάκη από τη Μήλο που οι μεγαλύτεροι γνωρίζουν περισσότερα για αυτή) όταν άφησε το καλύβι της στα Παλιούρια και αρκετά χρόνια αργότερα η οικογένεια του Χρήστου Μούτση από το Οινοχώρι, κατά την περίοδο που τα παιδιά του πήγαιναν σχολείο.

Αξέχαστες θα μου μείνουν οι αναμνήσεις σε εκείνο το φιλόξενο μικρό οικογενειακό καταφύγιο, με τη γιαγιά του Χρόνη να μας κερνά λουκούμια χύμα στη χαρτοσακούλα και κερήθρα που γεύτηκα εκεί για πρώτη φορά. Εκεί πολλές φορές παίζαμε και δοκιμάζαμε τις σφεντόνες που έφτιαχνε ο Χρόνης (μοναδικός πραγματικά στο είδος του) και το μόνο μας άγχος ήταν να μη μας δει ο Μάκης ο ξάδερφός του (ο γιος του παπα-Θανάση) γιατί μας τρόμαζε κάθε τόσο και τον φοβόμασταν σαν το διάβολο. Αρκετά αργότερα καταλάβαμε πως καμία κακία δεν έκρυβαν εκείνα τα πειράγματά του και απλώς ήταν για τον ίδιο ένα παράδοξα ευχάριστο παιχνίδι.

Το Μηχανοστάσιο δεν φιλοξένησε μόνο όσους προανέφερα αλλά και τις δικές μας παιδικές δραστηριότητες. Εκεί βρίσκαμε κάλυψη όταν παίζαμε «κρυφτό» ή «κλέφτες και αστυνόμοι» και όταν θέλαμε – μακριά από κάθε

ανθρώπινο μάτι – να απολαύσουμε το άρωμα των «Pallas», «Astor» ή «Καρέλια» της εποχής, καθότι οι σημερινές μάρκες καπνού μας ήταν τότε τελείως άγνωστες. Εκεί, σα μικρομέγαρα, ζούσαμε τις ερωτικές μας φαντασιώσεις και προσπαθούσαμε να υπολογίσουμε την αντιστροφή του χρόνου, τη μεγάλη εκείνη στιγμή που θα απολαμβάναμε χωρίς φόβο όλα όσα ποθήσαμε, όλα όσα μέσα από πνιγερούς καπνούς ονειρευτήκαμε.

Συνεχίζεται.....

4-6-2022